

Gospodarska suverenost Slovenije – problem iz ekonomike blaginje

Tako z vidika opredeljevanja vsebine nove slovenske ustave kot z vidika oblikovanja konfederalne pogodbe oziroma konfederalne ustave, pa seveda tudi z vidika odločanja o morebitni odcepitvi Slovenije in o primernosti federalne Jugoslavije, je eno temeljnih vprašanj, kakšna naj bi bila optimalna stopnja gospodarske suverenosti Slovenije. Pojem gospodarske suverenosti je pravzaprav protisloven, saj suverenost pomeni neodvisnost in vrhovnost, gospodarstvo pa je s prvimi družbenimi delitvami dela postalo soodvisno, gospodarski subjekti pa podrejeni (objektivnim) ekonomskim zakonitostim, ki delujejo zunaj njih in ki se jim lahko gospodarski subjekti le prilagajajo. Žato je razumljivo, da absolutno suverena gospodarstva ne more biti in da je vsak gospodarski subjekt – torej tudi narodna gospodarstva – prisiljen iskati načine povezovanja in soodvisnosti z drugimi gospodarskimi subjekti, ki opredeljujejo stopnjo njegove gospodarske suverenosti. Stopnja suverenosti narodnih gospodarstev je lahko danes v razponu od samostojnih gospodarstev, ločenih od drugih z različnim denarjem in carinami ter drugimi elementi zunanje trgovine, do gospodarstev, povezanih s tako imenovanim enotnim trgom (»single market«), kjer so meje med narodnimi gospodarstvi enake mejam med podjetji in porabniki.

Zato je tudi Slovenija danes pred odločitvijo, katero stopnjo suverenosti svojega gospodarstva naj izbere, da bo ustvarila maksimalne družbene koristi (družbeno blaginjo) ob danih razmerah, ki so opredeljene s stopnjo soodvisnosti znotraj slovenskega gospodarstva, med slovenskim in drugimi deli jugoslovanskega gospodarstva, pa tudi z evropskim in svetovnim gospodarstvom. Odgovor na to skoraj šolsko vprašanje ekonomike blaginje in »cost-benefit« analize bi potem moral biti tudi odgovor na vprašanja, katere zadeve naj slovenska država in gospodarstvo urejata sama, katere elemente slovenske gospodarske suverenosti pa je smiselno uskladiti z drugimi republiškimi in/ali federalnimi deli znotraj Jugoslavije.

I

Če zanemarimo zgodovinski vidik nastajanja sodobnih narodnih gospodarstev in upoštevamo le tako imenovani logično-zgodovinski vidik, lahko spoznamo, da se danes za vprašanjem o stopnji suverenosti narodnega gospodarstva skriva mnogo bolj pomembno vprašanje, pred kom naj bi se narodna gospodarstva zaščitila in zakaj naj bi podjetniški in porabniški suverenosti dodali tudi državno gospodarsko suverenost.

Učinkovitost v tržnih gospodarstvih namreč v sodobni ekonomski teoriji temelji na *suverenosti podjetja in porabnika*. Narodnogospodarska učinkovitost je tako zelo natančno opredeljena s tako imenovanimi Paretovimi pravili. Včasih opredeljujemo učinkovitost tudi z dinamičnega vidika. Tedaj pravimo, da je gospodarstvo učinkovito, če zanj velja tako imenovana von Neumannova rast oziroma »zlata rast«. Ta pravila niso omejena le na tržna gospodarstva, pač pa veljajo za vsa gospodarstva z razvito družbeno delitvijo dela. Presenetljivost teh pravil pa je, da ni težko dokazovati, da jih popolnokonkurenčne cene proizvodov, storitev in

proizvodnih dejavnikov ob racionalnem obnašanju porabnikov (maksimizirajo porabniške koristi) in podjetij (maksimizirajo profit) tudi uresničujejo.

Učinkovito gospodarstvo je potem le tisto, ki omogoča neoviran pretok proizvodov, storitev in proizvodnih dejavnikov med porabniki in podjetji, kot je mogoče le v (hipotetičnih) razmerah popolne konkurence. Skrajna (le hipotetična) točka učinkovitega gospodarjenja bi bilo svetovno gospodarstvo, v celoti podrejeno popolni konkurenci, ko bi se blago gibalo neovirano po celem planetu. Od tod tudi sklep, ki sem ga omenil na začetku, da temeljno vprašanje suverenosti ni suverenost narodnega gospodarstva, pač pa suverenost podjetja in porabnika. Popolna konkurenca torej zahteva, da je najvišja gospodarska oblast v podjetju in pri porabniku ter da so višji od te oblasti le zakoni (popolne) konkurence.

Tako tudi za uresničevanje gospodarske suverenosti Slovenije velja, da sta temelj te suverenosti suvereno podjetje in suveren porabnik. Suverenost porabnika izhaja iz njegove zasebne lastnine (kapitala in/ali delovne sile), iz zasebne lastnine pa izhaja tudi suverenost podjetja, saj podjetja drugače ne morejo vstopati v kupoprodajne odnose (blago lahko kupujejo in prodajajo le lastniki).¹ Lastninska reforma, ki jo poizkušamo uresničiti, je potemtakem pogoj gospodarske suverenosti Slovenije. Zasebni lastniki podjetij – med njimi je lahko tudi država – so potem nosilci suverenosti v podjetjih. Dokler ni izpeljana lastninska reforma, ni mogoče uresničiti narodnogospodarske suverenosti.²

Prav učinkovitost pa je tako razlog, da družbeni cilj ne sme biti ločevanje narodnih gospodarstev, pač pa odpravljanje vseh ovir med različnimi narodnimi gospodarstvi. Poizkus uresničevanja tako imenovanega enotnega trga v Evropski gospodarski skupnosti seveda ne bi nastal, če ne bi s tem odprli možnosti širitve gospodarskega prostora, znotraj katerega se lahko uresničujejo s konkurenco Paretova pravila, in s tem tudi povečevanja regionalne učinkovitosti evropskega gospodarstva. Zato bi se morali zavedati tega, da je vsaka krepitev nacionalne gospodarske suverenosti Slovenije, ki ni povezana s krepitvijo podjetniške suverenosti, smiselna le, če so gospodarske koristi večje od škode zaradi zmanjšanja konkurenčnega prostora.

II

Vendar tudi v teoriji ni mogoče prepustiti gospodarske učinkovitosti le trgu. Vsaj v treh primerih trg ni učinkovit z družbenega vidika. To je v primeru nepopolne konkurence, tako imenovanih eksternih ekonomij (šolski primer je onesnaževanje okolja) in javnih dobrin. Neučinkovitost trga je torej vzrok, da tudi podjetniška suverenost ne zadošča za učinkovito gospodarstvo. Ker v teh primerih ravnotežje posameznega porabnika in posameznega podjetja ni enako družbeno učinkovitemu ravnotežju, je seveda nujno, da se suverenost podjetja omeji z družbeno suverenostjo, ki poizkuša uresničiti maksimalno družbeno korist.

Ker je družba abstrakcija in ker se njen interes lahko uresničuje le s pomočjo

¹ Prav zato je v teoriji samoupravnega podjetja pravica trgovanja izpeljana iz zasebne lastnine delavcev, ki delajo v podjetju.

² Državno osamosvajanje jugoslovanskih republik kot pogoj za pristop h konfederalni pogodbi je povezano tudi z delitvijo premoženja, kapitala in terjatev med republikami. Lastninska reforma na podjetniški ravni bi opredelila lastnike posameznih elementov na pasivah bilance stanja posameznih podjetij, tj. kapitala v podjetjih. S tem pa bi hkrati opredelila lastnike kapitala v posameznih republiških gospodarstvih. Če bi lastninska reforma zajela poleg proizvodnega in storitvenega sektorja gospodarstva tudi javni sektor (infrastrukturo in superstrukturo), bi s tem bil opredeljen lastnik večine kapitala v Jugoslaviji in državno osamosvajanje republik ne bi izzvalo večjih dilem, kako deliti kapital in drugo družbeno bogastvo med republikami. Zato je podjetniška suverenost pomembna tudi s tega zelo spornega vidika.

države, omenjene neučinkovitosti trga zahtevajo tudi določene suverene pravice države, četudi te omejujejo suverenost podjetja. Obstaja veliko možnosti, da se te neučinkovitosti z državno intervencijo zmanjšajo, čeprav gospodarska praksa v svetu kaže, da jih lahko nepremišljena gospodarska politika tudi okrepi. Prav zato je pomembno vprašanje, kako naj bi posegala država v gospodarstvo. Te oblike državnega poseganja v gospodarstvo so potemtakem najbolj *objektivne oblike državne gospodarske suverenosti*, saj so danes tako nujne, kot je nujen trg.

Nepopolne konkurence ni mogoče z državo odpravljati drugače kot s protimonopolno zakonodajo (del te je tudi protidumpinška zakonodaja). Ta mora omogočati, da posamezno podjetje svoj konkurenčni položaj, ogrožen z monopoli drugih podjetij, zaščiti pravno, ker ga ne more z običajnimi konkurenčnimi sredstvi. Zato mora omogočati enoten pravni red na vsem območju delovanja trga. To pomeni, da je to ena od tistih pravic, ki jih je smiselno poenotiti (na primer) v konfederalni pogodbi ne glede na to, kako vstopajo vanjo posamezne republike. Smiselno bi jo bilo poenotiti z drugimi republikami celo v primeru, če bi prišlo do državne osamosvojitve Slovenije. Ker pa je konkurenca danes v vseh gospodarstvih tudi mednarodna, bi jo bilo smiselno približati tudi zakonodaji tistih držav, ki so najpomembnejši trgovinski partnerji slovenskega gospodarstva (zlasti zakonodaji Evropske gospodarske skupnosti). Opozoriti pa moram, da bi bila pretirana strogost take zakonodaje lahko slovenskemu gospodarstvu tudi škodljiva.

Eksterne ekonomije je mogoče odpravljati z obdavčevanjem in s povezovanjem podjetij. Eksterne ekonomije se lahko pojavljajo na lokalnih gospodarskih prostorih, pa tudi v mednarodnem gospodarskem prostoru. Zato mora biti zlasti davčni sistem v taki meri decentraliziran, da omogoča nadzor proizvođenj z eksternimi ekonomijami tudi na ravni občin in republik, hkrati pa mora biti del konfederalne pogodbe, s katero je država dolžna posegati v tistih primerih, ko ni mogoče odpravljati negativnih učinkov eksternih ekonomij na nižji državni ravni. Prav eksterne ekonomije kažejo, kako v jugoslovanskem primeru ni smiselna niti popolnoma decentralizirana niti popolnoma centralizirana davčna politika, in kako je potrebno državi na vseh ravneh omogočiti, da znotraj sebe vodi tudi samostojno davčno politiko. Ker se eksterne ekonomije pojavljajo tudi na meddržavni ravni, je nujno, da konfederalne države samostojno urejajo te primere s tujino.

Pri javnih dobrinah nastaja razkorak med njihovo zasebno in družbeno koristjo. Trg tako spodbuja k premalemu obsegu proizvodnje javnih dobrin. Zato je nujen prenos odločanja o javnih dobrinah na raven države. Ne gre za to, da bi državni uradniki znali ustrezneje določati obseg proizvodnje javnih dobrin, kot to znajo podjetniki, pač pa gre za to, da je proizvodnjo javnih dobrin treba družbeno planirati. To pa je vedno naloga države. Ker so učinki javnih dobrin lahko lokalni (na primer ulična razsvetljava), regionalni (na primer šolski sistem) in širši (na primer železnica), so odločitve o proizvodnji javnih dobrin – zlasti infrastrukturnih in superstrukturnih objektov – pravica in dolžnost občin, republik in tudi usklajevanja na konfederalni ravni. Pogoj, da so te državne ravni to dolžnost in pravico tudi sposobne uresničevati, pa je, da so usposobljene za družbeno planiranje.

III

Trditev, da širitev trgov in povečevanje trgovine povečuje možnosti za učinkovito gospodarjenje, seveda ne pojasnjuje današnjih razmer v svetu, kjer so narodna gospodarstva med sabo ločena z različnimi *denarnimi sistemi, carinami in subvencijami ter drugimi instrumenti zunanjetrgovinske politike*, ko se morajo povezovati

med seboj z okornimi deviznimi tečajji. Zakaj so potrebni vsi ti instrumenti oviranja pretoka proizvodov, storitev in proizvodnih dejavnikov? Kaj je njihova prednost, da zanjo žrtvujemo precej konkurence? Odgovor je sicer zgodovinski, a preprosto: Zaradi različnih razlogov so namreč cela narodna gospodarstva po produktivnosti tako različna, da bi jih konkurenca hipotetičnega svetovnega trga v celoti uničila in izpraznila. Različni denarni sistemi in devizni tečajji potem omogočijo po eni strani medsebojno trgovino narodnih gospodarstev z zelo različno produktivnostjo, po drugi strani pa zaradi tako imenovanih primerjalnih prednosti, uresničeni z mednarodno delitvijo dela, omogočajo povečevanje narodnogospodarske produktivnosti – tako gospodarstev z višjo kot gospodarstev z nižjo produktivnostjo. Seveda različni denarni sistemi in devizni tečajji ne izenačijo narodnogospodarskih produktivnosti, pa so zato količine dela iz različno produktivnih držav v enakih proizvodih v mednarodni menjavi še vedno različne.³

Če upoštevamo dobro znano dejstvo, da je slovensko gospodarstvo najrazvitejše jugoslovansko gospodarstvo, potem je jasno, da Slovenija ne potrebuje svojega denarja in carin, da bi zaščitila svoje gospodarstvo pred drugimi republiškimi gospodarstvi. S tega vidika Slovenija kot del svoje državne suverenosti ne potrebuje niti lastnega denarja niti lastne zunanjetrgovinske politike. Pač pa bi bila ideja o lastnem denarnem sistemu bolj smiselna za nekatere nerazvite republike, ki jih je že jugoslovanska konkurenca ob veliki pomoči federacije pripeljala v bankrot.⁴ Prav s tega vidika se mi ne zdi nesmiselno, da bi konfederacija omogočila različne politike prometnega davka po republikah oziroma konfederalnih članicah, saj bi se z njim lahko zaščitile pred konkurenco znotraj Jugoslavije. Se mi pa zdi razvojno smiselnejša organizirana pomoč gospodarstvu manj razvitih, saj ni povezana z omejevanjem konkurence, pač pa ustvarja nove trge in povečuje območje mobilnosti blaga.⁵

Drugačen pa je položaj slovenskega gospodarstva v primerjavi s svetovnim. V tem primeru slovensko gospodarstvo zaostaja s svojo produktivnostjo. Zaostanek je tak, da bi verjetno svetovna konkurenca hitro pometla s slovenskim gospodarstvom. Narodnogospodarska suverenost, uresničena s svojim denarnim sistemom in carinami ter drugimi instrumenti zunanje trgovine, je torej nujna za Slovenijo glede na svetovni trg. Toda nujna je tudi za druge republike; zanje je zaradi večjega zaostajanja v produktivnosti potrebna še bolj.

Če potem strnemo sklepe iz zadnjih dveh odstavkov, spoznamo, da z vidika interesov slovenskega gospodarstva ni nobenega razloga, da ne bi obstajal v bodoči Jugoslaviji enotni denarni in zunanjetrgovinski sistem. Slovensko gospodarsko suverenost bi bilo smiselno potemtakem graditi na lastnem denarju in zunanjetrgovinskem sistemu le tedaj, če ne bi mogli zaupati konfederalni oblasti. Razlogi za lasten denar in zunanjetrgovinski sistem so potem lahko le politični, ne pa gospodarski.⁶ Z gospodarskega vidika bi lahko bila denarna in zunanjetrgovinska politi-

³ Lahko rečemo tudi obratno, da je enota dela v proizvodih iz različno produktivnih držav na svetovnem trgu pač različno plačana.

⁴ Ne smemo pozabiti, da so razlike v gospodarski razvitosti znotraj Jugoslavije skoraj večje od razlik med narodnimi gospodarstvi znotraj Evropske gospodarske skupnosti. Tako je bilo razmerje med družbenim proizvodom na zaposlenega v Sloveniji in družbenim proizvodom na zaposlenega v Makedoniji v letu 1986 1,77:1 – seveda v korist Slovenije, razlika med, na primer, družbenim proizvodom na zaposlenega v ZRN in družbenim proizvodom na zaposlenega v Španiji v istem letu pa 1,76:1 – v korist ZRN.

⁵ Tudi v bodoči Evropski gospodarski skupnosti je cilj poenotenja davčnega sistema ob odpravljanju monetarnih ovir za pretok blaga med državami in ob tem pomoč manj razvitim delom narodnih gospodarstev, ogroženih zaradi širitve konkurenčnega prostora.

⁶ Zanimivo vprašanje je, ali slaba denarna in zunanjetrgovinska politika bolj škodi razvitim kot nerazvitim delom

ka suverena pravica konfederacije. Slovenija se bo torej morala odločati v tipični dilemi ekonomske blaginje: ali je škoda konfederalne države lahko večja, kot je škoda zaradi slabše mobilnosti blaga, težjega pristopa na domači in tuji trg, stroškov carine in denarnega sistema, težav pri vključevanju v mednarodni denarni sistem, problema doseganja konvertibilnosti, zunanje likvidnosti itd.

Ne velja pa to za kreditno politiko, ki je bistveno povezana z razvojem posameznih narodnih gospodarstev. Zlasti možnost zadolževanja na podjetniški ravni v tujini bi ustvarila fleksibilnost kreditne politike. Razen problema zadolževanja v tujini je kreditna politika problem podjetniške suverenosti, saj so tudi banke podjetja.

IV

Pri opredeljevanju višje stopnje gospodarske suverenosti najbolj pogosto zanemarjamo *pomen jugoslovanskega trga* za slovensko gospodarstvo.

Tako se je pokazalo tudi v primeru srbske blokade slovenskega gospodarstva. Običajno se upošteva le delež prodaj v druge republike. Pa tudi ta ni močan argument, saj v primerjavi z deležem izvoza slovenskega gospodarstva hitro spoznamo, da ni nobene možnosti, da bi prodajo na jugoslovanskem trgu nadomestili s prodajo v tujino.

Še bolj pa se zanemarija učinek na ravni podjetij. Ne gre le za zmanjšanje prodaje, pač pa tudi za povečevanje zalog, fiktivne brezposelnosti, kratkoročnih zadolžitvev, obrestnih obremenitev, likvidnosti, za prenos teh težav na poslovne partnerje itd. Izkušnje kažejo, da lahko mesečni padec proizvodnje privede solidno podjetje v stečaj. Smešne so trditve, da se na jugoslovanski trg ni mogoče zanašati, ker bo ta prej ali slej razpadel. Take trditve so namreč podobne trditvam, na katere sem tudi že opozoril, da bo na prostoru drugih jugoslovanskih republik domala izginilo prebivalstvo. Po mojem mnenju je napačna tudi trditev, da zaradi usmeritve na domači trg tehnološko zaostajamo. Tehnološki razvoj vstopa v proizvodnjo z investicijami oziroma mobilnostjo proizvodnih dejavnikov in se zato v največji meri spodbuja s konkurenco na trgih proizvodnih dejavnikov. Zato lahko slovensko gospodarstvo doživi tehnološke spodbude le s tem manj oviranim vstopom tujega kapitala v naše gospodarstvo. Tehnološko razvitejša proizvodnja bo sama našla pot tudi na zahtevnejše zahodne trge (tam namreč kupujejo tehnološko zahtevnejše proizvode), manj razviti jugoslovanski trg pa mu bo lahko vir za dodatne ekstra profite.

Nezaupanje do konfederalne države in suverenosti, ki je, kot sem omenil, politično vprašanje, pa se lahko zmanjša tudi s smiselno *delitvijo gospodarske politike* med konfederalno oblastjo in republiško oblastjo. Omenil sem že bistvene značilnosti učinkovitega denarnega sistema, pa tudi nekatere značilnosti davčnega in zunanjetrgovinskega sistema. Ker se konfederacije običajno financirajo preko kotizacij, poleg izvornih davčnih pravic konfederacije, ki sem jih že omenil, ni razlogov, da davčne politike ne bi v celoti prepustili konfederalnim državam, tj. republikam. Enotni trg znotraj konfederalnih držav bi s konkurenco silil posamezne republiške politike, da izvajajo takšno davčno politiko, ki bo krepila narodna gospodarstva. To velja tudi za politiko dohodkov oziroma cen proizvodnih dejavnikov nasploh.

Še zlasti pa velja za razvojne politike. Tako sem prepričan, da je poskus razvi-

---

gospodarstva. Menim, da je težko dokazati, da je bolj škodljiva za razvite, kot menijo nekateri ob, na primer, današnjem problemu precejnosti dinarja.

janja podjetniške kulture in podjetniškega gibanja v Sloveniji dejavnost, ki lahko največ prispeva k še dominantnejšemu položaju slovenskega gospodarstva v Jugoslaviji. V Sloveniji pogosto pretirano poudarjamo tista pretakanja dohodka iz Slovenije v druge dele države, ki so vidna. Toda trg je s cenami sposoben pretakati daleč več dohodka kot država. V sodobnih gospodarstvih namreč velja pravilo, da potrošnja določa dohodke. Finančni sistem gospodarskim subjektom omogoča, da se odločajo, koliko bodo potrošili, ne morejo pa ti določati, koliko dohodka jim bo prinesel zaslužek na trgu, potrošnja pa na koncu koncev mora biti enaka dohodkom. Zato sem prepričan, da je Slovenija največ izgubila zaradi gospodarske nedejavnosti.⁷ Nizka zadolženost slovenskega gospodarstva tujini je tako, na primer, pomanjkljivost, ne pa prednost.

Ker je slovensko gospodarstvo majhno tudi v jugoslovanskih razmerah, je možno zagovarjati trditev, da bi popolnoma osamosvojen davčna politika le težko omogočala nizko obremenitev gospodarstva, saj so ekonomije obsega v državni upravi, superstrukturi in infrastrukturi v takem gospodarstvu manjše. Če je točna trditev, da so razlike med republiškimi gospodarstvi tako velike, da njihovo sožitje na enotnem trgu nujno zahteva bodisi pomoč manj razvitim gospodarstvom bodisi davčno zaščito teh gospodarstev pred konkurenco razvitejših, potem bi sicer ob konfederalni carinski, tečajni in drugi zunanjetrgovinski politiki morali konfederalnim državam dovoliti, da vodijo tudi različno zaščitno politiko pred konkurenco tujine, saj je zunanjetrgovinska zaščita povprečja jugoslovanskega gospodarstva vsaj za najbolj in najmanj razvite neustrezna.

V

Nova slovenska ustava, konfederalna pogodba ali nov federalni dogovor bodo morali, če na kratko povzamem, torej zagotoviti: – suverenost porabnika in podjetij, in sicer tako, da bodo to suverenost izpeljali iz zasebne lastnine,

- federalno ali konfederalno suverenost na področju protimonopolne politike, zakonsko približano zakonodaji Evropske gospodarske skupnosti,

- suverene pravice konfederacije ali federacije, republik in občin do politike prometnih davkov za preprečevanje škode zaradi eksternih ekonomij,

- suverene pravice občin na področju javnih dobrin in možnost soglasnega planiranja proizvodnje javnih dobrin na ravni republik, federacije oziroma konfederacije,

- enotni denarni sistem in politiko (ne pa enotno kreditno politiko in politiko zadolževanja v tujini) ter zunanjetrgovinski režim in politiko na ravni federacije oziroma konfederacije,

- soglasno politiko pomoči razvoju nerazvitih in

- suverenost republik na področju razvojne in dohodkovne politike, pa tudi suverenost zunanjegospodarske politike kot dopolnilo enotni federalni oziroma konfederalni politiki.

Iz tega povzetka je jasno razvidno, da vsaj gospodarski interesi ne dajejo

⁷ V letu 1983 je Slovenija prodala v druge republike za 533.711 milijonov din, kupila pa je tam za 410.878 milijonov din blaga. Torej je imela suficit v višini 122.833 milijonov din. Druge republike pa so imele glede na Slovenijo deficit. Ta deficit so morale na določen način financirati, pri tem pa so se morale zadolževati v tujini tudi zaradi zunanjetrgovinskega deficita. Denar za financiranje presežka nakupov nad prodajami v Sloveniji so potem morale financirati z denarjem, ki je pritekel iz Slovenije. Je pa na primer tega leta Slovenija plačala v sklad federacije za kreditiranje razvoja gospodarsko ne dovolj razvitih republik in avtonomih pokrajin skupaj 11.481 milijonov din. Večina denarja je torej morala priteči v druge republike po mnogo bolj subtilnih poteh, kot pa so to neposredna plačila. Športne igre, infrastrukturne izgradnje, finančna nedisciplina in vse druge oblike, ki ustvarjajo potrošnjo brez denarja, so zdaleč bolj doma zunaj Slovenije kot v njej.

prednosti niti odcepitvi Slovenije niti strogi obliki konfederacije. Smiselna bi bila določena oblika vzporedne suverenosti republiških držav in konfederalne države, ki pa bi jo verjetno lahko imenovali tudi federacija.

Omenil sem že, da je vprašanje stopnje gospodarske suverenosti Slovenije običajno vprašanje »cost-benefit« analize. Ko sem ocenjeval koristi in škode različnih stopenj gospodarske suverenosti slovenskega gospodarstva in države, sem upošteval le gospodarske koristi in škode, ne pa tudi drugih družbenih koristi in škod. Na žalost te niso merljive in zato se bojim, da bodo še dolgo čustva odločala o tem, kje na *transformacijski meji med »blaginjo in puškami«* se bomo ustavili.

VIKTOR ŽAKELJ

Bomo z novo ustavo ubežali strahovom preteklosti?

Pred tem zdajšnjim finalom pripravljanja najnovejše ustave, ki bo kljub že »našim« prejšnjim republiškim ustavam – ki pa so bile resnici na ljubo povedano – derivati federalnih (vsaj prva poveljna pa sovjetske) – prva resnično naša, slovenska, sprejeta tako po vsebini kot načinu povsem neodvisno od zdajšnjih ali morebitnih bodočih povezav Republike Slovenije z južnoslovanskimi narodi in (srednje)evropskim okoljem. Tako kaže, da se bo na prelomu v novo tisočletje le realiziralo vsaj stoletje ali pol staro hotenje našega naroda po konstituiranju samostojne (Zedinjene) Slovenije, oziroma se bo sicer zapoznelo pa vendarle začela uveljavljati osma točka Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki pravi, da bo »po svoji narodni osvoboditvi o notranji ureditvi Združene Slovenije in o svojih zunanjih odnosih odločal slovenski narod sam«. Ker očitno gre za usodno vprašanje Slovenstva in za to, da se ustavnopravno zavaruje integriteta državljana Republike Slovenije, se zastavlja naslednje temeljno vprašanje: ali smo v tem najnovejšem narodnem preporodu, ki teče v zdajšnjem širšem okviru pomladi majhnih evropskih narodov, sposobni doumeti svoje mesto v najnovejši menjavi politične geografije Evrope, da bi lahko preprečili nove stranpoti, ki bi za nas Slovence znale biti zaradi temeljitega rekonstruiranja sedanje Evrope celo usodne – oziroma, je sedanja slovenska duhovna elita na ravni tiste, ki leta 1848 v programu Zedinjene Slovenije ni le subsumirala dotedanjih političnih hotenj porajajočega se naroda, ampak je začrtala tudi njegovo nadaljnje konstituiranje v smislu političnega naroda; ali tiste iz leta 1918, ko se je odločila za oblikovanje države Slovencev, Hrvatov in Srbov in kasneje za vključitev v kraljevino SHS oziroma Jugoslavijo; ali tiste iz leta 1941, ki ji je uspelo, da smo kot narod stopili na stran tiste Evrope, ki se je odločila s silo pokončati nacifašizem, ki je bila ena najbolj militantnih velikih ideologij našega z ideologijami sicer preobremenjenega stoletja?

Drugače rečeno: smo kot narod in kot posamezniki sposobni percepcije realitet o našem položaju v Jugoslaviji in Evropi ter realno oceniti našo (pri iskanju novih možnosti sobivanja na tem evropskem križpotju) pogajalsko (ne) moč, kar vse smo si, žal, v preteklosti tako radi po svoje razlagali, ter na tej podlagi sprejeti